

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARI İLE MEMNUNİYET DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN NURSING STUDENTS' ATTITUDES TO DISTANCE EDUCATION IN THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS AND THEIR SATISFACTION LEVELS

Şahide AKBULUT¹, Rukiye HÖBEK AKARSU², Özlem ŞAHAN³

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Batman

² Doç. Dr. Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Yozgat

³ Dr. Öğr. Üyesi, Antalya Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Antalya

Özet

Amaç: Bu çalışma hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerde Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutum ve memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Yöntem: Kesitsel tanımlayıcı olarak planan bu çalışma 20.08.2020-30.12.2020 tarihleri arasında Batman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü ile Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde uzaktan eğitim ile ders gören Hemşirelik Bölümü okuyan n=273 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri sosyo-demografik bilgi formu, "Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği", "Öğrenci Memnuniyet Düzeyi Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya %72,8'si kız, %27,1 erkek olmak üzere toplam 273 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin %90,8 uzaktan eğitim hakkında bilgisi olduğu, %75,8 akıllı telefon, %24,2 bilgisayar ile uzaktan eğitime katıldıklarını, öğrencilerin %80'nin uzaktan eğitimle derslerin verilmesinin yeterli ve etkili bulmadıklarını, %72,9 uzaktan eğitimin avantajlı olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler, uzaktan eğitimi avantajlı görmekte ve çoğu öğrencinin uzaktan eğitime karşı olumlu bir tutumu olsa da (p<0,05), öğrencilerin %69,6'sı hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitimin etkili ve yeterli olmadığını belirtmiştir.

Sonuç: Covid-19 pandemi sürecinde eğitim sürekliliğini sağlamak için kullanılan uzaktan eğitim sistemi üniversitelerin alt yapı yetersizliği, internet erişim kısıtlılığı, ekonomik nedenler gibi birçok faktörden etkilendiği görülmüştür. Hemşirelik bölümü gibi mesleki uygulama gerektiren alanlarında yaşanabilecek yetersizlik ortadan kaldırılması için ilerleyen süreç içerisinde yüz yüze telafi eğitimlerinin yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Hemşirelik, Pandemi Süreci.

Abstract

Aim: This study was conducted to determine the attitudes and satisfaction levels of students studying in the nursing department towards distance education during the Covid-19 pandemic process.

Method: This cross-sectional descriptive study was conducted with 273 students studying at the Department of Nursing at Batman University Faculty of Health Sciences and Yozgat Bozok University Faculty of Health Sciences between 20.08.2020 and 30.12.2020. Study data were collected using socio-demographic information form, "Attitude Scale Towards Distance Education", "Student Satisfaction Level Scale".

Results: A total of 273 students, 72.8% female and 27.1% male, participated in the study. 90.8% of the students have knowledge about distance education, 75.8% of them participated in distance education with a smart phone, 24.2% of them participated in distance education, 80% of the students did not find it sufficient and effective to teach via distance education, 72.9% said that distance education was advantageous. stated. Students see distance education as advantageous and although most students have a positive attitude towards distance education (p<0.05), 69.6% of students stated that distance education is not effective and sufficient in nursing education.

Conclusion: It has been seen that the distance education system used to ensure the continuity of education during the Covid-19 pandemic process has been affected by many factors such as inadequacy of infrastructure, internet access restriction, and economic reasons. Nursing department eliminate the inadequacies that may occur in areas such as vocational applications requiring removal for advancing the process in making face-to-face training compensation is recommended.

Key words: Distance Education, Nursing, Pandemic Process.

ORCID ID: Ş.A. 0000-0002-3561-7873; R.H.A. 0000-0002-3476-0740; Ö.Ş. 0000-0002-3340-3186

Sorumlu Yazar: Rukiye HÖBEK AKARSU, Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Yozgat/Türkiye **E-mail:** rukiye-hobek@hotmail.com

Geliş tarihi/ Date of receipt: 17.02.2022

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 16.06.2022

GİRİŞ

Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'yi de tüm alanlarda sarsan Covid- 19 eğitim alanında da pek çok dönüşüme ve değişime neden olmuştur. Pandemi koşullarında ülke genelindeki tüm eğitim kurumları zamanla uzaktan eğitime geçiş yapmıştır (1). Pandemi koşullarında uzaktan eğitimin ulusal, ekonomik, toplumsal, bireysel ve eğitim-öğretim süreçlerinde belirli faydaları bulunmakla beraber bir takım zorluk ve sınırlılıklar da barındırmaktadır (2). Uzaktan eğitimin zaman ve mekân kısıtlılığını ortadan kaldırması, fırsat eşitliğini sağlaması, teknolojinin avantajlarından faydalanma imkânı sunması, yaşam boyu öğrenmeyi desteklemesi, yetişkin öğrenenlere alternatif öğrenme ortamları sunması, öğrencilere uluslararası eğitim olanaklarından yararlanma ve kendi hızında öğrenme imkânı sunması, öğrenciye bağımsız çalışma ortamı sağlaması ve kendi öğrendiklerinden sorumlu olma gibi faydaları bulunmaktadır (3). Bununla birlikte öğrencilerin, öğretmenden ve sınıf arkadaşlarından yalıtılmış olma hissine kapılmaları ve sosyalleşmede engellenme, öğretimin esnekliği kısıtlanması, el çalışmaları ve laboratuvar uygulamalarının, sanal sınıfların oluşturulmasındaki güçlükler, öğrenme ortamı başlangıç seviyesinde bilgisayar bilgisine sahip olan öğrenciler için karmaşık gelmesi, daha fazla sorumluluk ve öz disiplin gerektirmesi, içerik yaratılması ve güncelleştirilmesi çok kapsamlı masraflı ve zaman alıcı olması, geleneksel öğrenme alışkanlıklarının dönüştürülmesi, zaman alıcı bir süreç olması gibi olumsuzlukları da vardır (4).

Özellikle hemşirelik/ebelik eğitiminde uygulamalı dersler bulunmaktadır. Ayrıca hemşirelik eğitimini sadece teorik öğretimle sınırlı düşünmek ve klinik öğretimden bağımsız ele almak olanaklı bir durum olmamakla birlikte becerileri öğretme ve becerilere ilişkin yetkinlik kazandırmada, gerek teorik eğitimin gerekse pratik eğitimin eşit öneme sahip olduğunun önemini vurgulamaktadır (5,6). Teorik derslerin her ne kadar uzaktan eğitimle

verilmesi birçok avantaj sağlasa da uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle verilmesi bir o kadar dezavantaj sağlamaktadır. Bu nedenle ülkemizde hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitimin kullanılması oldukça sınırlı bir düzeyde olduğu görülmektedir (6).

Hemşirelik ders müfredatı bakımından klinik ve mesleki uygulamaya dayalı bir eğitim içeriği ne sahip olması mesleki ana derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmiştir. Öğrencilerin bu süreçte Covid-19 enfeksiyonu ve enfeksiyona yönelik korku ve strese daha az maruz kalma, diğer hastane enfeksiyonlarına maruz kalma riski düşük olması, eğitimde sürekliliğinin devamı, ekonomik, evden bağlanma, ders kaynaklarına ulaşım açısından avantajlar yaşamıştır. Ancak hastanede mesleki klinik bilgi ve becerilerini geliştirmek için yaptıkları saha uygulamalarında, sosyalleşme, akran öğrenim ve deneyimi, e-öğrenme ve online öğrenme uygulamaları hakkındaki yeterli deneyim sahibi olmamaları gibi dezavantajların ortaya çıkmasına neden olmuştur (7,8,9).

Yapılan çalışmalarda her ne kadar uzaktan eğitimin geleneksel öğretim yöntemleri ile karşılaştırıldığında artı yönlerinin uygun şekilde kullanılmasıyla, örgün eğitimi destekleyici nitelikte olacağı yönünde sonuçlar vardır. Genel olarak öğrenciler için sınıf içi, bireylerde toplumsal uyumu sağlamak için yaşam boyu öğrenmenin desteklenmesinde uzaktan eğitim kaynaklarından yararlanılması önerilmektedir (5,6). Öğrenciler arasında uzaktan eğitim sürecine ilişkin tutum ve memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi uzaktan eğitim süreci hakkında önemli bulgular ortaya çıkmasına ve bu bulgulara dayalı yeni yaklaşım ve stratejilerin üretilmesi ayrıca öğretim etkiliği ve verimliliğinin artmasına katkı sağlayacağı varsayılmaktadır (10). Bu nedenle bu çalışma hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerde Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutum ve memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın amacı; Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerde Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyi ile memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma soruları

1. Araştırma sorusu

1.1. Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri nedir ?

1.2. Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik memnuniyet düzeyleri nedir.

2. Alt araştırma sorusu

• Hemşirelik Bölümünde okuyan kız ve erkek öğrenciler arasında uzaktan eğitime yönelik tutumda bir farklılık var mı?

• Hemşirelik Bölümünde okuyan kız ve erkek öğrenciler arasında uzaktan eğitime yönelik memnuniyet düzeylerinde bir farklılık var mı?

• Hemşirelik öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri nelerdir?

• Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutum ve memnuniyet düzeyleri arasında bir ilişki var mı?

Araştırmanın Türü

Bu çalışma kesitsel tipte bir araştırmadır. Batman üniversitesi bilimsel araştırmalar etik kurul komisyonunda 20.08.2020 tarihinde (Karar no; 2020/5-13) ile etik kurul izni alınmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırma, 20.08.2020-30.12.2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmaya daha fazla uzaktan eğitim alan hemşirelik öğrencisine ulaşılması planlandığı için Batman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü ile Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde uzaktan eğitim ile ders gören Hemşirelik Bölümü okuyan öğrenciler örneklem grubuna alınmıştır.

Örneklem/Katılımcılar

Çalışma deseni kesitsel tipte olup araştırmanın evrenini her iki üniversitede okuyan hemşirelik bölümünde eğitim gören toplam 654 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip tüm öğrencilere Google form aracılığıyla çalışmaya katılabilme olanağı sağlandı.

Çalışmanın veri toplama araçları, Google Drive da oluşturulan soru formunun bağlantı linkini, kullandıkları telefon uygulamaları ile oluşturdukları iletişim grupları ve kurumların öğrenci otomasyon sistemi üzerinden danışman hocalar aracılığı ile öğrencilere gönderilen mesajlar aracılığı ile iletildi. Çalışmanın planlandığı tarihler arasında öğrencilerin formları doldurmaları beklendi. Araştırmaya, uzaktan eğitimle dersleri takip eden ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan üniversite öğrencileri dahil edilmiştir. Araştırmaya 308 öğrenci katıldı bunların 34 tanesi formu eksik doldurduğu için çalışma dışı bırakılarak 273 öğrenci ile araştırma tamamlandı.

Araştırmanın Etik Boyutu

Çalışmanın etik kurul onayı Batman Üniversitesi Etik Komite Kurulu'ndan 2020/5-12 numaralı karar ile etik kurul onayı alınmıştır. Öğrenciler formları doldurmadan önce çalışma ile ilgili kısa bilgi verilen bir açıklamayla bilgilendirildiler ve karşılıklarına "...çalışmaya katılmayı kabul ediyorum." şeklindeki onay butonuna tıklamalarıyla çalışmaya katılmayı kabul edilmiş sayıldılar.

Veri Toplama Aracı

Çalışma verileri, "Google Forms" uygulaması kullanılarak hazırlanan anket formu bağlantı linki paylaşarak çalışmaya katılmaya gönüllü öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan anket formunun ilk bölümünde öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, medeni durum, sınıf, uzaktan eğitimle ilgili bilginleri, hangi cihazlardan dersleri takip ettikleri uzaktan eğitim ile ilgili avantaj ve dezavantajlı bulma durumları ile ilişkili herhangi bir güçlük yaşayıp yaşamadıkları, uzaktan eğitimin etkinliği sorgulanarak sosyo-demografik bilgileri değerlendirilmiştir.

Anket formunun ikinci bölümünde öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarını değerlendirmek için Ağır (2007) tarafından “*Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği*” geliştirmesine yönelik yapmış oldukları geçerlik ve güvenirlik çalışmasından elde edilen 21 maddelik ölçek kullanılmıştır. Ölçek 5’li likert olarak hazırlanmıştır. Ölçekteki olumlu maddeler “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğinden “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneğine doğru 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde puanlanırken, olumsuz maddelerde bunun tam tersi bir yol izlenerek “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğinden “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneğine doğru 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde puanlanmıştır. Ölçekte 14 olumlu 7 olumsuz olmak üzere 21 maddenin yer almasına analizler sonucunda karar verilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.835 olarak belirlenmiştir (11). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,81 olarak bulunmuştur.

Anket formunun üçüncü bölümünde öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik. Ilgaz (2008) tarafından geliştirilen “*Öğrenci Memnuniyet Düzeyi Ölçeği*” kullanılmıştır. Ölçek toplam 34 maddeden oluşmakta 7’li likert tipinde tasarlanmıştır Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,95 olarak bulunmuştur (12). Bu çalışmada Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,88 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Bilgileri

Değişkenler (n=273)	Ort ± SS	n	%
Yaş Ortalaması	20±1,6		
Aynı evde birlikte yaşadığı kişi sayısı	5±2,2		
Cinsiyet	Kadın	119	72.8
	Erkek	74	27.1
Okuduğu Sınıf	1.Sınıf	14	5.1
	2.Sınıf	111	40.7
	3.Sınıf	106	38.8
	4.Sınıf	42	15.4
Yaşamını en çok geçirdikleri yer	Köy-Belde	47	17.2
	İlçe	56	20.5
	Şehir	170	62.3
Gelir durumu	Gelir Giderden Az	76	27.8
	Gelir Gider Eşit	162	59.3
	Gelir Giderden Fazla	35	12.8
Kendinize ait bir çalışma odanız var mı?	Evet	147	53.8
	Hayır	126	46.2

Verilerin Analizi

Analizlerde SPSS 24.0 istatistik programı kullanılmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği ve numerik değişkenler ortalama±standart sapma ve/veya medyan, kategorik değişkenler % (yüzde) ile gösterilmiştir. Verileride ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında One Way ANOVA testi kullanılmıştır. Hipotezler çift yönlü olup $p<0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Ölçek toplam puanlarının karşılaştırılmasında Pearson Correlation test kullanılmış olup anlamlılık düzeyi $p<0.01$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik bilgileri Tablo 1. de verilmiştir. Örnekleme %72.8’si kız, %27.1 erkek olmak üzere toplam 273 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20 ± 1.6 , aynı evde birlikte yaşadığı kişi sayısı ortalama 5 ± 2.2 olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaşamlarının en çok geçirdikleri yer sorgulandığında %17.2’si köy-belde, %20.5’i İlçe, %62.3’ü şehirde geçirdikleri ifade edilmişlerdir. Öğrencilerin %27.8 gelir giderden az, %59.3 gelir gider eşit, %12.8 gelir giderden fazla olduğu, %53.8’nin kendisine ait bir çalışma odası olduğunu, ifade etmiştir.

Öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri Tablo 2. de verilmiştir. Öğrencilerin %90.8 uzaktan eğitim hakkında bilgisi olduğu, %75.8 akıllı telefon, %24.2 bilgisayar ile uzaktan eğitime katıldıklarını, öğrencilerin %80'nin uzaktan eğitimle derslerin verilmesinin yeterli ve etkili bulmadıklarını, %72.9 uzaktan eğitimin avantajlı olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Uzaktan eğitimin avantajları sorgulandığında; %13.2'si pandemi süreci için en güvenli yöntem olduğu, %23.4 tekrar izleme şansı olduğu, ulaşım yemek barınma sıkıntısı olmadığını, %6.6'sı uzaktan eğitimin ekonomik ve derslere erişim avantajı

olduğunu, %5.1'nin zamandan tasarruf sağladığını, %6.2'nin ders hocalarına ulaşılabilme fırsatı açısından uzaktan eğitimin avantajlı olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin uzaktan eğitimde dezavantajları sorgulandığında; %63 internet, sistemsel arıza ile ilgili sorun yaşadıklarını. %7 dersin anlaşılmasında güçlük yaşadığını, %5.1'i sosyalleşme ile yüz yüze iletişim eksiklik ve ev ortamının yetersizliği yaşadıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin %6.2'si dersleri takip etmede bilgisayar ve telefon yetersizlik yaşadıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %68.3'ü

Tablo 2. Öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili görüşleri

		Toplam N=273	
		N	%
Uzaktan eğitimle ilgili bilginiz var mı?	Evet	248	90.8
	Hayır	25	9.2
Uzaktan eğitimde hangi cihazları kullanıyorsunuz?	Akıllı Telefon	207	75.8
	Bilgisayar	66	24.2
Uzaktan eğitimle derslerin verilmesini yeterli ve etkili buluyormusunuz?	Evet	53	19.6
	Hayır	220	80.6
Uzaktan eğitimin avantajlı olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	74	27.1
	Hayır	199	72.9
Uzaktan eğitimin avantajları	Pandemi süreci için en güvenli yöntem	36	13.2
	Tekrar izleme şansım var, ulaşım yemek barınma sıkıntısı yok	64	23.4
	Ekonomik ve Derslere Erişim Avantajı	18	6.6
	Zamandan tasarruf sağlıyor	14	5.1
	Ders hocalarına ulaşılabilme	7	2.6
Uzaktan eğitimde dezavantajları	İnternet, Sistemsel Arıza	172	63.0
	Dersin Anlaşılmasında Güçlük	19	7.0
	Sosyalleşme ve yüz yüze iletişim eksikliği	14	5.1
	Ev ortamının yetersizliği	14	5.1
	Bilgisayar ve Telefon yetersizliği	17	6.2
Uzaktan eğitimle ilgili herhangi bir güçlük yaşadınız mı?	Evet	187	68.3
	Hayır	86	31.5
Uzaktan eğitimde ile yüzyüze eğitim arasında fark var mıdır?	Fark var	221	81.0
	Fark yok	27	9.9
	Kararsızım	25	9.2
Hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitimin etkili ve yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	32	12.5
	Hayır	190	69.6
	Kararsızım	49	17.9

uzaktan eğitimle ilgili güçlük yaşadığını. %81'i uzaktan eğitimde ile yüz yüze eğitim arasında fark olduğunu. %69.6'sı hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitimin etkili ve yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Kız ve erkek öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutum alt grup ve toplam puan ortalamaları Tablo 3.te verilmiştir. Kız ve erkek

öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutum avantaj alt grubu ile uzaktan eğitime yönelik tutum toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Öğrencilerin uzaktan eğitimi avantajlı görmekte ve çoğu öğrencinin uzaktan eğitime karşı olumlu bir tutuma sahip olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Tablo 3. Kız ve erkek öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutum puan ortalamaları arasındaki ilişki

ANOVA Sonuçları				Kız		Erkek		Toplam	
KT	Sd	KO	F	Mean ± SS (Min-Max)	Mean ± SS (Min-Max)	Mean ± SS (Min-Max)	Mean ± SS (Min-Max)	p	
Avantaj	400.083	1	400.083	5.018	38.4 ± 8.9 (18-61)	41.1±9.6 (18-59)	39.1±8.9 (18-61)	0.026	
Sınırlılık	13.227	1	13.227	1.572	23.1 ± 2.9 (13-30)	22.6±2.6 (17-30)	23.0±2.9 (13-30)	0.211	
Tutum Toplam Puan	267.821	1	267.821	1.572	61.6±8.2 (39-81)	63.8 ± 8.7 (39-81)	62.2±8.2 (39-81)	0.046	

Kız ve erkek öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik Memnuniyet Ölçeği ve alt grup toplam puanları Tablo 4.'te verilmiştir. Kız öğrencilerin, öğrenci- öğrenci etkileşim puan ortalaması 21.2 ±12.5, öğrenci- öğretmen etkileşim puan ortalaması 19.6 ±10.9, çevrimiçi dersler puan ortalaması 25.8 ±14.8, basılı materyaller puan ortalaması 30.0 ±16.0, teknik destek puan ortalaması 8.9±6.5, yüz yüze etkinlikler puan ortalaması 25.4±10.4, memnuniyet ölçeği toplam puan ortalaması 127.3±57.2 olduğu görüldü.

Erkek öğrencilerin, öğrenci- öğrenci etkileşim puan ortalaması 22.6±13.9, öğrenci- öğretmen etkileşim puan ortalaması 20.9±11.0, çevrimiçi dersler puan ortalaması 29.3±15.2, basılı materyaller puan ortalaması 31.3±17.6, teknik destek puan ortalaması 10.4±7.0, yüz yüze etkinlikler puan ortalaması 23.5±11.7, memnuniyet ölçeği toplam puan ortalaması 133.8±61.2 olduğu görüldü.

Tablo 4. Kız ve erkek öğrencilerin memnuniyet ölçeği ve alt grup toplam puanları

(N=273)	Kız (n=199) Mean ± SS (Min-Max)	Erkek (n=74) Mean ± SS (Min-Max)
Öğrenci- Öğrenci Etkileşim	21.2 ±12.5 (0-42)	22.6±13.9 (0-42)
Öğrenci- Öğretmen Etkileşim	19.6 ±10.9 (0-35)	20.9±11.0 (0-35)
Çevrimiçi Dersler	25.8 ±14.8 (0-49)	29.3±15.2 (0-49)
Basılı Materyaller	30.0 ±16.0 (0-56)	31.3±17.6 (0-56)
Teknik Destek	8.9±6.5 (0-21)	10.4±7.0 (0-21)
Yüz Yüze Etkinlikler	25.4±10.4 (0-42)	23.5±11.7 (0-42)
Memnuniyet Ölçeği Toplam Puan	127.3±57.2 (0-238)	133.8±61.2 (0-238)

Öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutum ve memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu

görmekteyiz ($p < 0.01$). Öğrencilerin uzaktan eğitim yönelik memnuniyeti artıkça daha olumlu tutum sergilediği görülmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutum ve memnuniyet düzeyleri arasında ilişki

	Tutum Toplam Puanı	Memnuniyet Toplam Puanı	r	
Pearson Correlation	Tutum Toplam Puanı			
	Correlation Coefficient	1	0,546**	
	Sig. (2-tailed)	.	.000	
	N	273	273	
	Memnuniyet Toplam Puanı			0.01
	Correlation Coefficient	.546**	1.000	
Sig. (2-tailed)	.000	.		
N	273	273		

TARTIŞMA

Dünyada hemşirelik eğitiminin uzaktan eğitim modeline baktığımızda farklı düzeylerde ve uygulama biçimlerinde yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Almanya, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve diğer gelişmiş ülkelerde temel eğitim programlarının yanında ders içeriğinde yenilikleri kazandırma amaçlı ya da dar kapsamlı bir programdan, mezuniyet sonrası sertifika programları, lisansüstü programlar gibi çeşitli düzeylerdeki programlarla hemşirelerin hem temel eğitimlerinde hem de sürekli eğitimlerinde uzaktan eğitim uygulanmaktadır (6,13).

Hemşirelik eğitimi, belirlenmiş kuramsal ve uygulamalı öğretimler ile bilgi ve becerilerin geliştirilmesi, teorik bilgi, tutum ve otonomi, eleştirel düşünme, doğru karar verme, kendi kendini denetleme gücü ve psikomotor becerileri kazanımını gerektirmektedir (14). Uzaktan eğitimde öğrenmeyi etkileyen söz konusu duyuşsal bileşenlerden birisi olan tutum genel anlamda bir nesne, kişi ya da olaya karşı olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (15,17).

Uzaktan eğitim, hemşirelik eğitiminde örgün öğretimi destekleyen, fırsat eşitliği sağlayarak bu sayede yaşam boyu öğrenmeyi sağlayan bir öğretim yöntemidir. Çalışmamızda öğrencilerin çoğunun uzaktan eğitim hakkında bilgisi vardır ve çoğu (%75,8) uzaktan eğitime akıllı telefon ile katılmaktadır (Tablo 2). Kızıltepe ve Kurtgözün (2020) çalışmasında ise

hemşirelik öğrencilerinin %57.1'inin derslere bilgisayar ile erişim sağladığı belirtilmiştir (14).

Çalışmamızda öğrencilerin çoğu (80.6) uzaktan eğitimle verilen dersleri yeterli ve etkili bulmadığı, %72.9'u ise uzaktan eğitimin avantajlı olmadığını söyledi (Tablo 2). Süt ve Küçükkaya'nın (2016) çalışmasında hemşirelik öğrencilerin büyük çoğunluğu (%87.5) uzaktan eğitimi onaylamadığını belirtmiştir. Kızıltepe ve Kurtgözün (2020) çalışmasında da eğitiminin tamamıyla uzaktan eğitim ile yapılmasını istemediklerini, teorik yada uygulamalı derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde dersi anlamada/kavramada çoğunluğun güçlük yaşadığı görülmüştür. Kürtüncü ve Kurt (2020) ise öğrenciler uygulama alanından uzak kalmalarının sahada öğrenmelerini engellediğini ve bu nedenle uzaktan eğitim sisteminin hemşirelik bölümü için doğru bir seçim olmadığını çalışmasında belirtmiştir (14,18). Yüz yüze yapılan eğitimler öğrenciler tarafından değerli görülme devam etmektedir (19). Taşocak ve arkadaşları (2014) diğer çalışmalardan farklı olarak hemşirelik öğrencilerinde özellikle teorik derslerin uzaktan eğitim ile verilebileceğini belirtmiştir. Web tabanlı uzaktan eğitim yüz yüze eğitim kadar etkili olmasa da alternatif bir çözümdür (20). Çalışmamız diğer çalışmalar ile paralellik göstererek hemşirelik öğrencileri için uzaktan eğitimin uygun olmadığı görüşündedir.

Çalışmamızda öğrenciler uzaktan eğitimin avantajları olarak; %13.2'si pandemi süreci için en güvenli yöntem olduğu, %23.4 tekrar izleme şansı olduğu, ulaşım yemek barınma sıkıntısı olmadığını söyledi. Dezavantajları olarak ise; %63 internet, sistemsel arıza ile ilgili sorun yaşadıklarını belirtti (Tablo 2). Kızıltepe ve Kurtgözün (2020) çalışmasında ise uzaktan eğitimin avantajları olarak hastaneye staja çıkmayarak ve sınıf ortamında bulunmayarak Covid-19 bulaşma riskinin azalmış olması nedeniyle kendini güvende hissetme %20,3, derslerin teorik kısmında anlatımın daha iyi ilerlemesi %14.8, derslerin tekrarını izleyebilme imkânına sahip olma %13.2 bildirirken dezavantajları olarak ise internet erişimim olmaması ya da kısıtlı olması %47.1, üniversitenin kullandığı uzaktan eğitim sisteminden kaynaklı sorunlar %31.4, evde bilgisayarının olmaması %28.4, dersi yürüten öğretim elemanından kaynaklı sorunlar % 20.2 olduğu ifade edilmiştir (16). Sahu (2020) ve Wang (2020) ise çalışmasında internet erişiminde imkân kısıtlılığı gibi konularında endişe yaşadıkları bildirilmiştir (18,21). Çalışmamızda öğrencilerin çoğunun uzaktan eğitimle ilgili güçlüğ yaşadığı ve uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitim arasında fark olduğu tespit edildi. Diğer çalışmalarda da çalışmamıza benzer sonuçlar görülmektedir. COVID 19 pandemi sürecinde yüz yüze eğitim için planlanmış bir modelin ani web tabanlı uzaktan eğitime dönüştürülmesi sırasında bazı zorlukların ve eksikliklerin yaşanmış olması uzaktan eğitimi dezavantajlı kılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin ve öğretim elemanlarının da bilgisayar kullanımı konusundaki bilgi düzeylerinin de başarıyı etkilediği düşünülmektedir.

Hemşirelik alanında eğitim gören öğrenciler uzaktan eğitim ve öğrenme platformlarında farklı üniversitelerde okuyan diğer hemşirelik alanında eğitim gören öğrenciler ile ortak grup çalışmaları ve tartışma ortamları aracılığı etkileşime girme fırsatları ile farklı deneyimler kazanabileceklerini belirtilmiştir. Bu süreçte

öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerini geliştirebildikleri belirtilmektedir (22).

Çalışmamızda uzaktan eğitime yönelik tutum toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Tablo 3). Öğrenciler uzaktan eğitimi avantajlı görmekte ve çoğu öğrencinin uzaktan eğitime karşı olumlu bir tutuma sahip olduğu görülmektedir. Kızıltepe ve Kurtgözün (2020) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığını saptanmıştır. Uzaktan eğitim öğrencilere her ne kadar avantajlı gibi görünse de uzaktan eğitimde çözümlenmesi gereken önemli bir sorun, hemşirelik eğitiminin önemli bir bölümünü kapsayan uygulama eğitimi ve becerisinin nasıl kazandırılacağıdır.

Memnuniyet, bir ortam veya durumun beklentiler, duygular ve uygunluk düzeyinin karşılanmasının derecelendirmesi olarak tanımlanabilir (23). Karadağ ve Yücel (2020) Türkiye'deki üniversitelerin Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisans öğrencilerinin memnuniyetlerini değerlendirdikleri çalışmalarında en yüksek memnuniyetin yaşandığı alan 'Yükseköğretim Kurulu Memnuniyeti'; en düşük memnuniyetin yaşandığı iki alan ise 'Üniversite ve Fakülte Yönetimi Memnuniyeti' ve 'Dijital İçerik/Öğretim Materyali Memnuniyeti' olarak tespit etmiştir. 5'li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Bunlar, 1 (kesinlikle katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (kararsızım), 4 (katılıyorum), 5 (kesinlikle katılıyorum) şeklindedir (1).

Hemşirelik eğitimi teorik ve klinik uygulama becerisine dayalı, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini destekleyen bir eğitim sistemidir. Pandemi döneminde tümüyle uzaktan eğitimle gerçekleştirilen hemşirelik eğitimindeki bu klinik eğitim eksikliğinin ileride olumsuz etkilerinin olabileceği beklenmektedir. Odak noktası insan olan hemşirelik mesleğinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesi hem eğitimciler hem de öğrenciler açısından

eğitimin niteliğine ilişkin pek çok sorunu beraberinde getirebilir.

Hemşirelik öğrencileri üzerinde benzer yapılan bir çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumları ile memnuniyet düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ($p<0.05$) bir ilişki olduğu bulunmuştur (24). Bu çalışmamızda öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutum ve memnuniyet düzeyleri arasında yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu saptanmıştır ($p<0.01$). Öğrencilerin uzaktan eğitim yönelik memnuniyetinin artması daha olumlu tutum göstermelerini desteklemektedir.

SONUÇ

Covid-19 pandemi sürecinde eğitim sürekliliğini sağlamak için kullanılan uzaktan eğitim sistemi üniversitelerin alt yapı yetersizliği, internet erişim kısıtlılığı, ekonomik nedenler gibi birçok faktör öğrencilerin etkin bir şekilde eğitim almasını engellemektedir. Bu nedenle uzaktan eğitimin olağanüstü durumlarda kullanılabileceği göz önünde bulundurularak, öğrencilerden gelen geribildirimler değerlendirilmeli, soruna yönelik çözümler üretilmeli ve uzaktan eğitim yöntemleri araştırılmalı ve uygulanmalıdır. Ayrıca eğitimin verimliliği ve niteliğini arttırmaya yönelik düzenlemeler yapılarak tüm öğrencilere fırsat eşitliği sağlanmalı ve eğitim sürecine katılımı desteklenmelidir. Uzaktan eğitim sürecinde hemşirelik gibi uygulama ağırlıklı bir meslekte önemli bir yeri olan laboratuvar ve klinik uygulamaların eksiklikleri nedeniyle ilerleyen süreç içerisinde yüz yüze telafi eğitimlerinin yapılması ve İlave klinik uygulamalar ile desteklenmeleri önerilmektedir.

Çıkar çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür: Çalışmaya katılan öğrencilere teşekkür ederiz.

Fon Bilgisi: Çalışma için herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

Yazar Katkıları: ŞA, RHA; literatür taraması, verilerin toplanması, ÖŞ, RHA,ŞA;

verilerin analizi, makalenin yazılması, son değerlendirmenin yapılması.

KAYNAKLAR

1. Karadağ E, Yücel C. Yeni Tip Koronavirüs Pandemisi Döneminde Üniversitelerde Uzaktan Eğitim: Lisans Öğrencileri Kapsamında Bir Değerlendirme Çalışması. Yükseköğretim Dergisi, 2020;10(2):181-192
2. Eygü H, Karaman S, Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma, Sosyal Bilimler, 2013;3(1):14-17.
3. Bayram M, Peker A.T, Aka S.T, Vural M. Üniversite Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Dersine Karşı Tutumlarının İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 2019;4(3):330-345.
4. Haznedar Ö, Üniversite Öğrencilerinin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Becerilerinin ve E-Öğrenmeye Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
5. Öztürk D. Web Destekli Öğretimin Hemşirelik Eğitiminde Kullanılmasının Önemi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2014;30(2):79-87
6. Öztürk D. Uzaktan Eğitime Hemşirelik Eğitimi Penceresinden Bir Bakış, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2015;18:3.
7. Ramos-Morcillo AJ, Leal-Costa C, Moral-García JE, Ruzafa-Martínez M. Experiences of Nursing Students during the Abrupt Change from Face-toFace to e-Learning Education during the First Month of Confinement Due to COVID-19 in Spain. International Journal of Environmental Research And Public Health 2020;17(15):519-35.
8. Subedi S, Nayaju S, Subedi S, et al. Impact of Elearning during COVID-19 pandemic among nursing students and teachers of Nepal. International Journal of Science and Healthcare Research. 2020;5(3):68-76.

9. Lovrić R, Farčić N, Mikšić Š, Včev A. Studying During the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Inductive Content Analysis of Nursing Students' Perceptions and Experiences. *Education Sciences*. 2020;10(7):188-206.
10. Gülbahar Y. E-Öğrenme Ortamlarında Katılımcıların Hazır Bulunuşluk ve Memnuniyet Düzeylerinin Ölçülmesi için Ölçek Geliştirme Çalışması Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2012;45(2):119-137.
11. Ağır F, Gür H, Okçu A. Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği Geliştirmesine Yönelik Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 2007; 3(2):128-139.
12. İgaz H. Uzaktan Eğitimde Teknoloji Kabulünün ve Topluluk Hissinin Öğrenen Memnuniyetine Katkısı, Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
13. Şenyuva E. Hemşirelerin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Eğitim Teknolojileri Kuram ve Uygulama*, 2013;3(2):23-41.
14. Kızıltepe K.S, Kurtgöz A. Hemşirelik Öğrencilerinin Covid-19 Pandemisi Sürecinde Aldıkları Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum ve Görüşlerinin Belirlenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2020;13(74):559-566.
15. Arslan R, Bircan H, Eleroğlu H. Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Cumhuriyet Üniversitesi Örneği, *S.C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2019;20(2):8-10.
16. Fidan M, Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları ve Epistemolojik İnançları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016;31(3):536-550
17. Sanders D.W. Morrison-Shetlar A.I., Student attitudes toward web-enhanced instruction in an introductory biology course. *Journal of Research on computing in Education*, 2001;33(3):251-262.
18. Sahu P. Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): Impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 2019;(4):4-9.
19. Süt H.K, Küçükkaya B. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri, *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2016;13(3):235-243.
20. Taşocak G, Kaya H, Şenyuva E, Işık B, Bodur G. Relationship between nursing students' views about web-based patient education course and anxiety in Turkey. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 2014;15(3):197-214.
21. Wang C, Cheng Z, Yue X.-G, McAleer M. Risk Management of COVID-19 by universities in China. *Journal of Risk and Financial Management*, 2020;13(2):36.
22. Boz B, Kurubacak G. Hemşire öğrenenler için uzaktan eğitim tasarımı. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2008;12(3):77-83.
23. Korkmaz Ö, Çakır R, Tan S.S. Öğrencilerin E-öğrenmeye Hazır Bulunuşluk ve Memnuniyet Düzeylerinin Akademik Başarıya Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 2015;16(3):219-241
24. Çelik Eren D, Korkmaz M, Öz Yıldırım Ö, Aydın Avcı İ. Covid-19 Pandemi Sürecinde Hemşirelik Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Karşı Tutum ve Memnuniyet Düzeyleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2021; 24(2): 246-254.